

Katarína Gatialová/Barbora Šedivá

NOVÉ MÉDIÁ, SOCIÁLNE AKCIE A CVIČENÉ OPICE
V KOLABORATÍVOM PROSTREDÍ
MULTIPLACE/REMAKE

Ján Šicko, Mária Rišková: Hit Bonačič, 2012, multimediálna interaktívna inštalácia, výstava Remake, Dům umění města Brna. Foto: Michaela Dvořáková

Dôležitou platformou vývoja mediálneho umenia a sieťovej kultúry na Slovensku, v Česku a v mnohých ďalších okolitých krajinách sa počas uplynulých desiatich rokov stal festival *Multiplace*. Festival, jeho témy, organizátori a miesta sa každoročne dynamicky obmieňali. Posledné dva ročníky festivalu sa stali súčasťou trojročného medzinárodného projektu *Remake – Rethinking Media Arts in C(K)olla-*

borative Environments. Projekt *Remake* organizovalo bratislavské združenie Atrakt Art v spolupráci s partnermi z Českej republiky, Francúzska, Islandu a Rumunska. Jeho cieľom bolo iniciovať vznik nových súčasných diel, ktoré sa rôznymi spôsobmi inšpirovali dejinami mediálneho umenia. Završením projektu bola putovná výstava *REMAKE*, ktorá mala premiéru v Domě umění města Brna, v priestoroch

Domu pánů z Kunštátu, Galerie G99 a 4AM/Galerie architektury (7. 3. 2012 – 15. 4. 2012). Výstava bola neskôr prezentovaná vo viacerých priestoroch v Bratislave (Galéria HIT, A4 – centrum súčasnej kultúry, Poľský inštitút, 20. 4. – 24. 5. 2012) a v Rumunskej Cluji (AltArt Foundation, Fabrica de Pensule, 22. 5. – 7. 6. 2012). Expozícia *REMAKE* priblížila históriu mediálneho umenia prostredníctvom diel súčasných umelcov. Väčšmi než o statickú výstavu v tradičnom zmysle slova však išlo o dynamickú sociálnu akciu, ktorá priniesla sériu umeleckých udalostí prezentujúcich ako nové, tak i vybrané priekopnícke diela mediálneho umenia.

Katarína Gatialová: *Festival Multiplace existuje od roku 2002. Odvtedy sa na jeho organizácii podieľalo veľa ľudí, ty si bola jednou z hlavných organizátoriek posledných ročníkov. Ako by si charakterizovala festival Multiplace?*

Barbora Šedivá: Na začiatku to bola skôr koordinovaná akcia ľudí, ktorých zaujímalo prepájanie umenia a technológií, vtedy na Slovensku ešte trochu „exotické“. Hlavnou motiváciou bola túžba zapojiť sa do svetového diania na výtvarnej a hudobnej scéne a byť prirodzenou súčasťou nezávislých komunít, prinajmenšom tých v stredovýchodnej Európe. Do festivalu *Multiplace* som sa po prvýkrát zapojila v roku 2004, keď som sa stala členkou združenia Atrakt Art a začala som pracovať v centre súčasného umenia A4 – nultý priestor, kde sa časť festivalu dodnes odohráva. Združenie Atrakt Art patrí spolu s klubom Buryzone, Galériou Priestor, Galériou Jána Koniarka a združeniami Rokast a Subtera k hlavným iniciátorom prvého ročníka festivalu. Na začiatku za akciami ideovo, dramaturgicky, ale i produkčne stáli napríklad Mária Rišková, Dušan Barok, Slávo Krekovič, Oliver Reháč, Viera Levitt. *Multiplace* bol prezentáciou toho, čo všetko mohlo „umenie nových médií“ v tej dobe ponúkať – od vystúpení softvérových inžinierov, umelcov pracujúcich s novými médiami až po videoumelcov a experimentálnych hudobníkov. Ale aby som odpovedala na tvoju otázku, festival *Multiplace* by som charakterizovala ako sociálny experiment, ktorý bol spustený v roku 2002.

Katarína Gatialová: *Ako sa festival Multiplace vyvíjal? Ako sa menili jeho témy, čo bolo dôležité na počiatku a ako sa to zmenilo v súčasnosti?*

Barbora Šedivá: Z koordinovanej akcie sa postupne stal festival s pravidelným termínom konania, z neformálneho spojenia jednotlivcov po niekoľkých rokoch vzniklo občianske združenie. To samozrejme so sebou prinieslo úplne iné nároky na ľudí, ktorí *Multiplace* rozbiehali a postupne pribúdali do jeho tímu. Zrazu nešlo „len“ o koordináciu programovo spriaznených priestorov a združení. Často sme sa s kolegami bavili o možnostiach a limitoch, ktoré ponúkajú rôzne organizačné štruktúry. Rozčlenili sme pracovný tím na podskupiny, venovali sa produkčnej zložke, programu, a dokonca aj teórii. Každá mala svojho koordinátora. V rámci skupín sa pracovalo na jednotlivých úlohách, členstvo bolo vždy otvorené, komunikácia verejne prístupná a možnosť každého člena podieľať sa aktívne priamo na jej riadení obrovská. *Multiplace* sme chápali ako distribuovanú a otvorenú organizáciu. Princípy „open organization“ definovala napríklad iniciatíva s rovnakým názvom (www.open-organizations.org). Za touto snahou vidieť nespokojnosť s formálnymi mocenskými štruktúrami, s ktorými sa stretávame napríklad vo vládných organizáciách alebo firemných korporáciách, a zároveň nespokojnosť s nefunkčnými neformálnymi štruktúrami, typickými pre mnohé dobrovoľnícke

a aktivistické skupiny. Organizácia *Multiplace* sa stala lokálnym príspevkom k tejto problematike, prebiehajúcim experimentom, hoci s neistým výsledkom. Možno to nie je vidieť navonok, ale vďaka tomu jej členovia v praxi postupne otestovali konsenzuálne rozhodovanie, otvorenú dramaturgiu, transparentnosť, nehierarchickú koordináciu a, paradoxne, vzhľadom na prvé ideové princípy, na ktorých sieť vznikala, i pokus (alebo nutnosť) o inštitucionalizáciu. Každý z týchto krokov bol vďaka otvorenosti prirodzene vystavený vnútornej i vonkajšej kritike. Rôzne fázy vývoja i rozpadu organizácie dnes autenticky zachytáva voľne dostupný archív mailinglistov (www.multiplace.sk/wiki).

Festival sa samozrejme vyvíjal i obsahovo. Spočiatku šlo najmä o upozornenie na to, že je tu nejaká oblasť umenia, ktorá má svoje miesto, autorov a divákov i na Slovensku. Vďaka otvorenej dramaturgii sa do skupiny (neskôr už siete) organizátorov postupne pridávali ďalšie združenia, organizácie a jednotlivci – v roku 2006 to bolo až tridsať organizátorov. Vo veľkej miere šlo nielen o obohacovanie diváka, ale tiež o vzájomné vzdelávanie organizátorov – zdieľanie akcií, koordinovanú dramaturgiu, či sledovanie toho, čo v programe uvedie niekto iný. *Multiplace* sa z veľkej časti konal na sieti a aj veľká časť programu vznikala práve tam. Podtitul sa teda zmenil na festival sieťovej kultúry. Tematizovali sme to, čo sme robili – sieťovanie, otvorenosť. O čosi neskôr prebehla na túto tému, opäť na mailingliste, inšpiratívna diskusia. Na otázku potreby tematizovať sieťovanie v dobe, keď je sieť prirodzenou súčasťou každodenného života, ktorú diskusia otvorila, sme nemali jednoznačnú odpoveď. Dôraz platformy *Multiplace* na lokálnosť neznamenal strach z objavovania nového, či neschopnosť dovidieť ďalej. Bola to skôr snaha chápať dôležitosť lokálnych dejov a objavovať ohniská slobodnej kreativity. To sa neskôr jasne premietlo i do konceptu projektu *Remake*.

Okrem festivalu, potreby vzdelávania a snahy prepájať a iniciovať vznik nových diel a spolupráca začalo združenie prevádzkovať i server – jeho administrátorom je mediálny umelec a aktivista Peter Gonda. *Multiplace* zdarma poskytuje webhosting pre viac než päťdesiat organizácií a jednotlivcov. Ide o priamu podporu scény, ktorá vznikla i vďaka predošlým aktivitám tejto organizácie.

Katarína Gatialová: *Nedávno si sa stala štatutárkou občianskeho združenia Multiplace, ako vidíš budúcnosť festivalu? Máš už nejakú predstavu o ďalších ročníkoch? Má takáto platforma ešte zmysel, alebo ju bude treba ďalej transformovať? Myslíš si, že sa Multiplace stal kultúrnou „značkou“, ktorú bude treba ďalej udržiavať?*

Barbora Šedivá: Je to akási štafeta, ktorú preberám po Márii Riškovej, Zuzane Duchovej a Dušanovi Barokovi. Kompetencie sa presúvajú prirodzene, podľa toho, kto práve má čas, chuť alebo ambíciu sa obsahovo *Multiplace* najviac venovať. Našla som teraz jeden z mailov, ktorý posielal Dušan na náš mailinglist v roku 2007, začína sa otázkou: „Čo ďalej?“ Táto otázka je dnes stále aktuálna, situácia sa však zásadne zmenila. Okrem prirodzených životných posunov a zmien v rámci tímu je to i spoločenská situácia a témy, ktoré je (alebo nie je) potrebné riešiť. Máme v rukách sieť ľudí, kontaktov, často ide o veľmi osobné väzby. Nie sú to náhodné kontakty, ale skúsenosťami a spoluprácou overené spojenia. *Multiplace* určite vznikol ako názorová platforma, nejde ale o jednotné hnutie. Situácia je opäť otvorená. Nezabúdam si však pripomínať, že nie všade totožná. V Brne, kde od roku 2006 pôsobím, sa napríklad stal festival značkou. Študenti ho prirodzene

Julien Bellanger, Guillaume Brunet, Cédric Doutriaux, Catherine Lenoble (FR): reCYSPI, 2012, multimediálna interaktívna inštalácia, výstava Remake, Dům umění města Brna. Foto: Michaela Dvořáková

Andrew Prior, David Strang: Distributed Presence, 2012, multimediálna interaktívna inštalácia, výstava Remake, Dům umění města Brna. Foto: Michaela Dvořáková

cítia ako priestor, kde buď testujú svoje umenie alebo objavujú nové. Na Slovensku je situácia určite iná. Ale je na čo nadväzovať. Cítim potrebu otvoriť opäť diskusiu medzi členmi združenia i okruhom širších spolupracovníkov.

Katarína Gatialová: *Z prostredia organizátorov Multiplace vyšiel aj medzinárodný projekt Remake, ktorý zároveň určil podobu posledných dvoch ročníkov festivalu. Ako ste na začiatku chápali výraz remake? Ako projekt vznikol, čo bolo hlavným podnetom?*

Barbora Šedivá: Projekt *Remake* bol skôr reakciou na kolaboratívny výskum Monoskop, ktorý už dlhšiu dobu vedie teoretik a mediálny umelec Dušan Barok. S Dušanom a Slávom Krekovičom sme diskutovali o možnostiach sprostredkovania vedomostí a informácií, ktoré postupne vďaka Dušanovi pribúdali v jeho databáze. Tá prináša nový pohľad na viaceré ohniská slobodnej kreativity, umelecké komunity a osobnosti histórie i súčasnosti mediálneho umenia stredo-východnej Európy. Nájde tu osobnosti či deje s pozitívnym lokálnym dosahom, no viac než lokálnym významom. Ako však toto množstvo informácií, často inde nepublikovaných a neznámych materiálov, sprístupniť verejnosti? Databázou? Publikáciou? Dá sa tento výskum ukončiť? Rozhodli sme sa uchopiť výskum kreatívnou formou a iniciovať sériu aktivít – prednášok, diskusií, umeleckých akcií, ktoré budú najrôznejším spôsobom na priekopnícke diela odkazovať. Cieľom bol teda tiež vznik nových diel – cez ne sme sa pokúsili o oživenie alebo kreatívne archivovanie určitých myšlienok, tvorivých postupov. Oslovili sme súčasných umelcov, aby sa voľne inšpirovali známymi alebo zabudnutými dielami a osobnosťami histórie mediálneho umenia. Geograficky sme sa projekt rozhodli zamerať na stredo-východnú Európu.

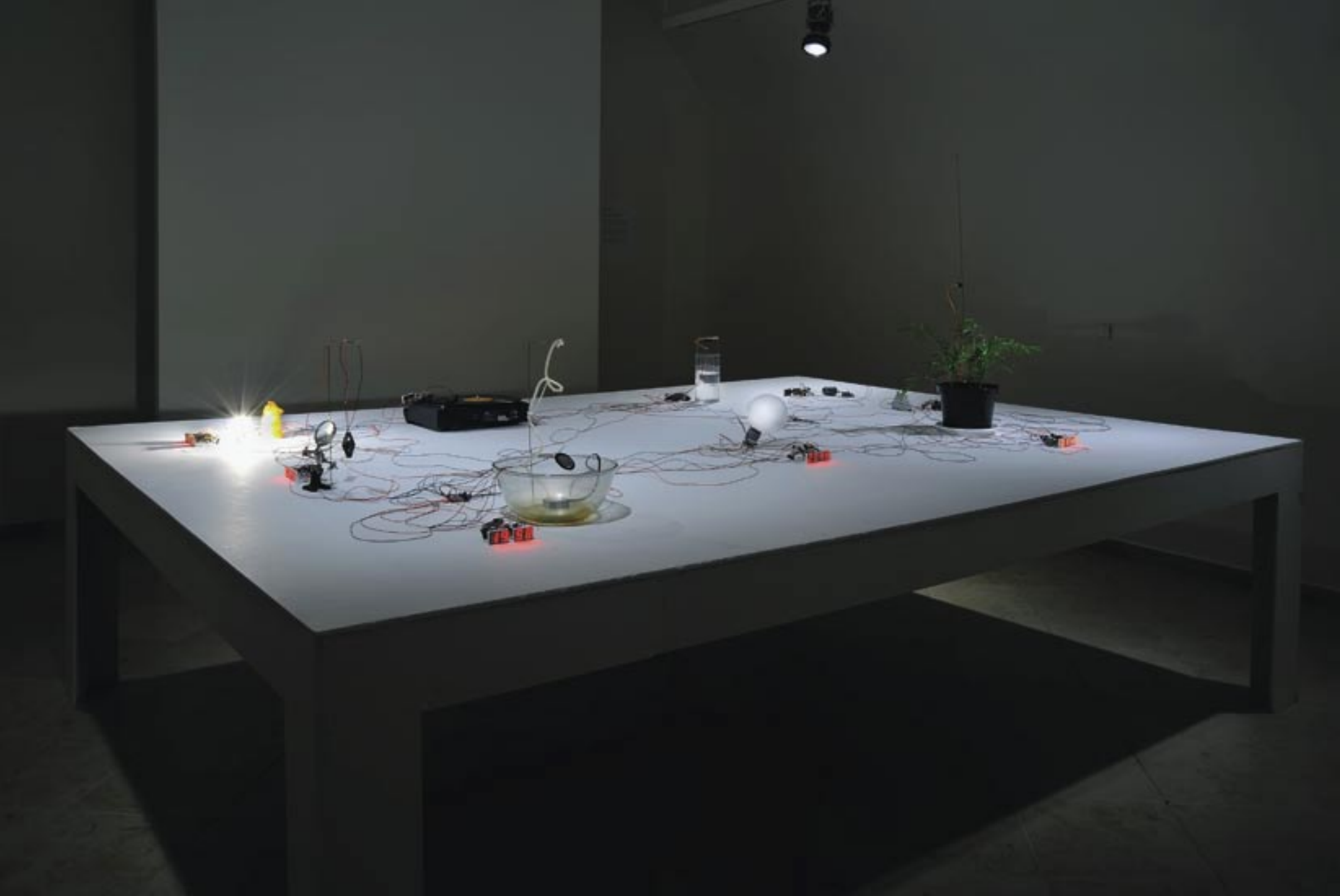
Katarína Gatialová: *Aký bol spôsob výberu umelcov? Ako podľa teba vnímali myšlienku Remaku umelci, ktorí boli oslovení ako tvorcovia nových remakov? Aké vznikli vzťahy medzi novými dielami a akciami s tými pôvodnými?*

Barbora Šedivá: Projekt iniciovalo združenie Atrakt Art, prizvali sme viacerých

zahraničných partnerov s kvalitnou predošlou činnosťou v oblasti mediálneho umenia a kritickým prístupom k podobným témam vo svojich krajinách. Vznikli lokálne tímy, ktoré v Nantes, Kluzi, Reykjavíku, Brne, Bratislave a Banskej Bystrici realizovali počas dvoch rokov rôzne druhy akcií – od prednášok až po intervencie do verejného priestoru. Spoločnou témou bola práve história a priekopníci mediálneho umenia. Obsah projektu sa vyvíjal na základe mnohých stretnutí a diskusií, ktoré prebiehali osobne či opäť prostredníctvom mailinglistov a zdieľaných webových aplikácií. Dušan Barok na základe svojho predošlého výskumu navrhol autorov a diela, ktoré považoval za významné. Postupne sme diskutovali o možnosti ich kreatívneho prepracovania v rámci finálnej akcie celého projektu – medzinárodnej výstavy. Neoslovovali sme len umelcov. Zaujímalo nás spojenie teoretik/historik umenia – umelec, a tak sa postupne vytvorili kurátorsko-umelecké dvojice či skupiny. Samotná téma projektu si to prirodzene vyžadovala.

Katarína Gatialová: *Na české a slovenské pomery bola záverečná výstava REMAKE v Dome umění města Brna takmer priekopníckym počínom. Museli sme zápasiť s viacerými problémami a komplikáciami, od technických, cez personálne a finančné, až po problémy s pochopením koncepcie výstavy. Čo vnímaš ty ako najvýraznejšie komplikácie organizácie väčších výstav mediálneho umenia v našom prostredí? Bol tento typ organizácie výstavy a kolektívneho kurátorstva funkčným modelom?*

Barbora Šedivá: V Dome umenia mesta Brna sme dostali priestor a, najmä vďaka odvahe súčasného riaditeľa Rostislava Koryčánka, obrovskú podporu. Nebýva totiž úplne bežné, že mestské galérie, akou Dom umenia mesta Brna je, reagujú na aktuálne dianie na scéne a dávajú priestor kritickým témam. Nešlo o preberanie overenej výstavy, ale priamo o otvorenie priestoru pre súčasnú tvorbu. Výstava, i keď s jasným konceptom a vybranými a pripravenými dielami a autormi, napokon finálne vznikala až na mieste. Diela pribúdali postupne, autori mali možnosť reagovať nielen na priestor, ale i na jednotlivé diela navzájom. V procese prípravy, a vlastne i počas jej trvania, sme narážali na množstvo menších, pravdepodobne bežných problémov, s ktorými sa, žiaľ, vyrovnáva súčasná galerijná prax. K zásad-

Richard Loskot: Záznamy přítomnosti, 2012, multimediální instalace, výstava Remake, Dům umění města Brna. Foto: Michaela Dvořáková

ným problémom patrí pripravenosť galérie – personálna i technická – na podobné druhy výstav, ale tiež pripravenosť samotných autorov realizovať svoje diela vo väčšom formáte. Umenie nových médií sa často odohráva vo forme audiovizuálnych performancií, počas festivalov a menších kultúrnych akcií. Technické nároky na funkčnosť diela počas piatich týždňov sa radikálne zvyšujú. Testovali sme i divákov. Počas komentovaných prehliadok som si uvedomila, ako neuvolnene sa diváci v dnešných galériách cítia. Vedela by som na zemi nakresliť čiaru, po ktorej sa vďaka tradičnému prístupu naučili chodiť. Ak je však niečo mimo nej, väčšina nevie prekročiť pomyselnú bariéru medzi divákom a umením. Na našej výstave boli porušené viaceré pravidlá zaužívané v lokálnej galerijnej praxi. Do diela Hit Bonačić od Jána Šicka sa dokonca muselo udierať! Stretla som sa na výstave i s názorom, že takéto umenie robí z ľudí cvičené opice, pretože žiada reakciu. Aj tak sa dá chápať interaktivita v roku 2012.

Katarína Gatialová: *Ako chápeš podnadpis Remake: Výstava a sociálna akcie? Kedy sa stane výstava sociálnou akciou?*

Barbora Šedivá: V zásade sme chceli nabúrať oficiálny galerijný priestor živou umeleckou akciou. Komunikovať tak samotnú povahu mediálneho umenia. Performativnosť, procesualnosť, kolaboratívnosť. Nad všetkým visela otázka, či takéto umenie potrebuje galérie. To, že galérie potrebujú takéto umenie, je ale viac než isté.

Barbora Šedivá je kultúrna organizátorka, členka združenia Atrakt Art, štatutárka združenia Multiplace a spoluzakladateľka 4AM Fóra pre architektúru a média v Brne. V súčasnosti pracuje pre Dům umění města Brna, je tiež spolukurátorkou projektu Asking Architecture pre Československý pavilón na 13. Bienále architektúry v Benátkach. Je členkou noisového dua Jack Jack.

Katarína Gatialová je kurátorka teoretička umenia a grafická dizajnérka. Podieľala sa na organizácii posledných ročníkov festivalu Multiplace a projektu Remake, spolupracovala s občianskym združením 13 kubikov, a do septembra 2012 pôsobila ako kurátorka v Muzeu umění Olomouc. V súčasnosti spolupracuje na projekte Nová synagoga / kunsthalle Žilina.